

Här ligga de bekanta ställena Uggleviken med dess källa, där man drack brunn i gamla tider och där det dansades i sommarnätterna — något som ännu händer — Fiskartorpet med Karl den elftes fiskarstuga, Ropsten, Skuggan m. fl. Här ligger vid stranden af Husarviken det nya *Värta-gasverket*, anlagdt i början af 1890-talet. Byggnadernas arkitekt är Ferdinand Boberg, densamme som gjort ritningarna till Stockholms elektricitetsverk.

Till Haga, Ulriksdal, Djursholm.

Vid Brunnsvikens östra strand, strax söder om dess utlopp vid Ålkistan i Lilla Värtan, ligger *Bergiihunds botaniska trädgård*. Bekvämate vägen dit är med elektriska spårvagnen från Engelbrektsgatan till stationen Frescati. Färden tar ej många minuter. Området, — som är ej mindre än 32 hektar — inköptes i medlet af 1880-talet af vetenskapsakademien. Där ses den svenska växtvärldens alster samlade, och äfven af främmande länders flora påträffas en mängd arter såväl under bar himmel som i växthusen. Anläggningen är ännu i sitt första skede men förkofrar sig år från år och är väl värd ett besök, ej blott af specialisten utan af en hvar för vacker natur intresserad.

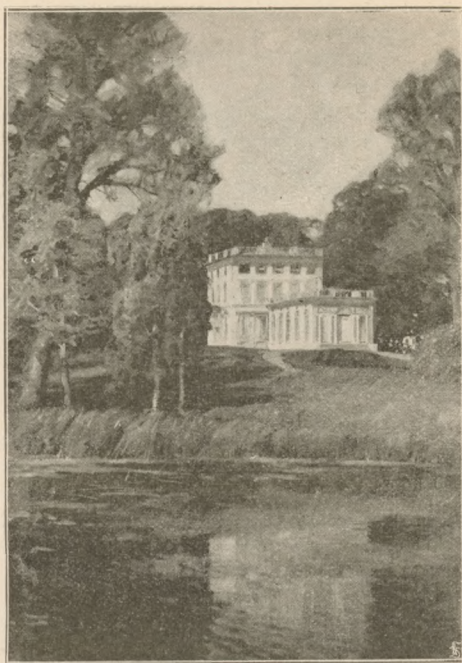
På Brunnsvikens motsatta strand ligger *Haga*. Vägen dit går genom Norrtull. Man passerar det gamla utvårdshuset *Stallmästaregården* och är snart framme vid »Haga grindar». Genom dessa grindar går stora körvägen in i den vidsträckt, romantiska Hagaparken.

Vägen går öfver ängen, där det plägar dansas om sommarkvällarna, mellan berget med dess grotta och Brunnsvikens vatten. Där ligger nere på stranden »konungens paviljong», byggd 1790 och inredd på ett för den gustavianiska smaken ytterst typiskt sätt. Spegelsalen, den i pompejansk stil dekorerade salongen och Gustaf den tredjes arbetsrum — »divanen» — ha sitt gamla utseende väl bibehållet. Den andra, något större byggnaden vid Haga — enkehertiginnsans af Dalarne bostad — uppfördes i början af vårt århundrade.

Parken har nu ej samma karaktär som den ägde för hundra år sedan, Brunnsvikens yta har sedan dess blifvit sänkt, hvarigenom de många små holmarna utefter stranden blifvit förenade med land. Åtskilliga prydnader ha blifvit borttagna, tempel och kiosker stå något förfallna. Det hvilat en vemodig stämning öfver den leende parken med alla dess minnen.

Till dessa höra de på höjden i en skogsbacke kvarstående grundmurarna till det stora praktfulla slott, Gustaf den tredje ämnade bygga här. Grundläggningen skedde med pomp och ståt en sommardag år 1786. Nu växer småskogen öfver de väldiga murarna af slottets källarvåning. Bakom de från Gustafs dagar kvarstående »koppartälten» i parkens norra del ligga de stora orangerierna, »Haga trädgårdar». Nere vid stranden på en af de förra öarna står ett monument af gjutjärn med prins Gustafs byst, rest af musikaliska akademien.

På andra sidan landsvägen, som kantar Hagaparken, utbreder sig *Nya kyrkogården*, Stockholms allmänna begravningsplats, upptagande ett betydande och ständigt växande område. Begravningsplatsen invigdes 1827 af Johan Olof Wallin, hvars graf intager dess äldsta dels medelpunkt midt framför bisättningskapellet. I norra delen af begravningsplatsen ligger krematoriet. Katolska och judiska församlin-

Haga: Konungens paviljong

garna ha sina grafgårdar gränsande till Nya kyrkogården norr om densamma.

Ända förbi Solna har de dödas stad utbredd sig. *Solna kyrka*, omgifven af sin tysta kyrkogård, låg förr som en liten idyll ute på landet. Kyrkans fästningslika midtparti anses förskrifva sig från 1100-talet.

Mellan Solna och Karlberg ligger i utkanten af Solna-skogen *Tomtebodas* med blindinstitutets stora byggnad. Fram till Tomteboda sträcker sig Karlbergs park.

Karlberg har varit adelsgoods och kungligt lustslott, innan det 1782 blef upplåtet till lokaler för krigsskolan. Slottet anlades 1639 af Karl Karlsson Gyllenhjelm, Karl den niondes son, blef sedan om- och tillbyggt af Magnus Gabriel de la Gardie och öfvergick vid reduktionen i statens ägo. Karl den elftes gemål Ulrika Eleonora vistades där ofta med sina barn och dog där 1693.

De båda långsträckta sidobyggnaderna, som gifvit det gamla slottet en kasernlik karaktär, uppfördes i slutet af 1700-talet. Parken är skuggig och vacker nog, fastän beröfvad snart sagdt all sin gamla prakt: statyer, växthus, vattenkonster, dammar.

Ulriksdals slott.

Från Djursholms villastad.

Vägen genom Norrtull förbi Haga leder bland annat till *Ulriksdal*, som ligger idylliskt på Edsvikens täcka strand, fullströdd med sommarvillor. Slottet byggdes af Jakob de la Gardie i medlet af 1600-talet, kallades då *Jakobsdal*, fick sedermera efter en af Karl den elftes söner sitt nuvarande namn, då det kommit i drottning Hedvig Eleonoras händer. Som lustslott blef *Ulriksdal* ofta användt, det var särskildt Karl den femtondes älsklingsplats, han gaf slottet en till större delen ny inredning och fyllde dess salar med sina dyrbara konstsamlingar. En stor del af dessa ha efter konungens död blifvit flyttade till nationalmuseum, men rummen kvarstå i det skick han gaf dem.

Slottsparken — som varit öfverdådigt praktfullt utstyrd — är vacker äfven i sitt nuvarande skick, något förvildad, med dammar och buskager. Vid stranden ligger en liten kyrka, som Karl den femtonde lät uppföra år 1865.

På andra sidan om Edsviken ligger Danderydslandet, och på dettas östra strand utåt Stora Värtan ligger *Djursholm*.

Djursholms villastad har helt och hållet tillkommit under 1890-talet — stället inköptes år 1888 af ett bolag — och är fortfarande stadd i den lifligaste utveckling.

Man färdas dit på järnväg från Stockholms östra station

eller medelst elektriska spårvägen från Engelbrektsgatan. Femtio tåg trafikera dagligen vägen mellan hufvudstaden och villastaden — färden drar vid pass en half timme.

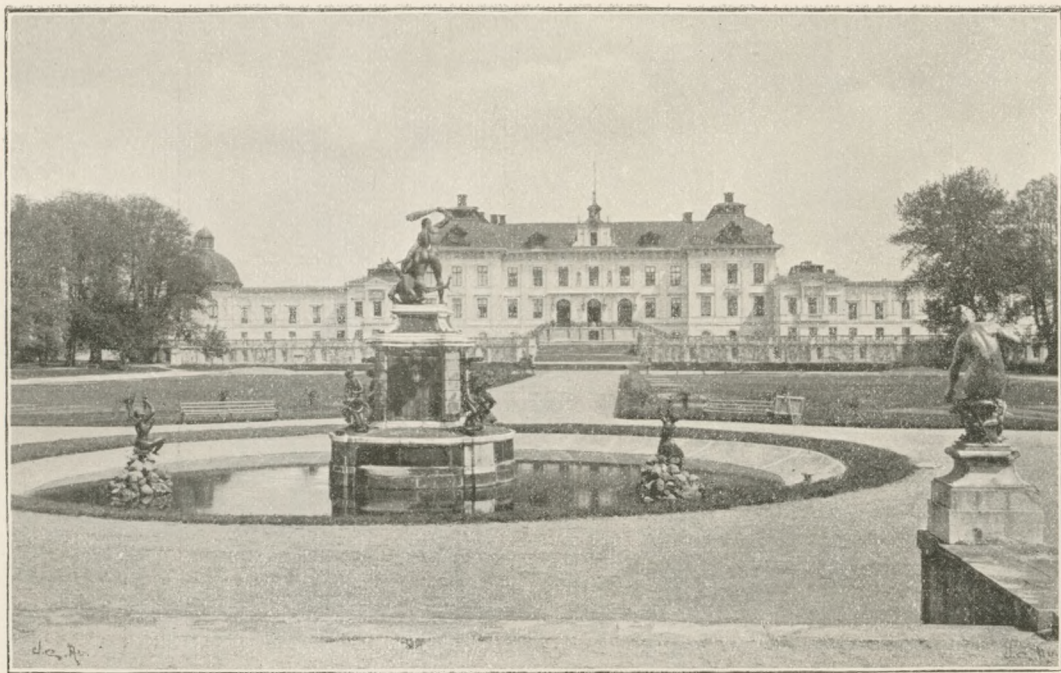
Det är ett ganska vidsträckt område, villastaden besitter — vid pass 1,600 tunnland eller ungefär lika stor utsträckning som hela Norrmalm jämte Östermalm. Hela området har dock ännu ej blifvit använt. Där ligga villor i dälerna, på stranden, i skogsbrynet och dolda inne i skogen — storartade villor af sten och mer och mindre anspråkslösa af trä, flertalet tilltalande både genom sitt yttre och inre, bekväma och hemtrefliga, omvexlande i stil, smak och anordning.

Djursholms slott.

De behöfva ej trängas om utrymmet och de besvära ej hvarandra. Hela anläggningen är lagom oregelbunden och »mera naturligt originel än dylika förstäder pläga vara». Där fins en treflig restaurant, där lyser elektriskt ljus om kvällarna öfver vägar och vatten, där finnas vackra utsikter och vackra promenader genom furuskogar och ekdungar, där finnas källbackar och lekplatser, läroverk fins där och kyrka ämnar man bygga.

Skolan är förlagd i Djursholms gamla slott, en byggnad från början af 1500-talet, sedermera ett par gånger ombyggd. Slottet och godset har i mera än tre århundraden tillhört

Drottningholms slott.

Banérsläkten. *Danderyds kyrka* ligger ej långt i ärifrån. Den byggdes i slutet af 1100-talet.

På Väderölandet på andra sidan Stora Värtan ligger det gamla Vasagodset *Rydboholm*, sedan 1500-talet tillhörigt Brahesläkten och med en åldrig, intressant slottsbyggnad.

Drottningholm, Sko, Gripsholm.

Enåt Mälaren har den lustfarande tre leder att välja emellan. En åt norr går uppåt Sigtuna och Upsala, en går rätt vesterut och en åt söder till Södertelje.

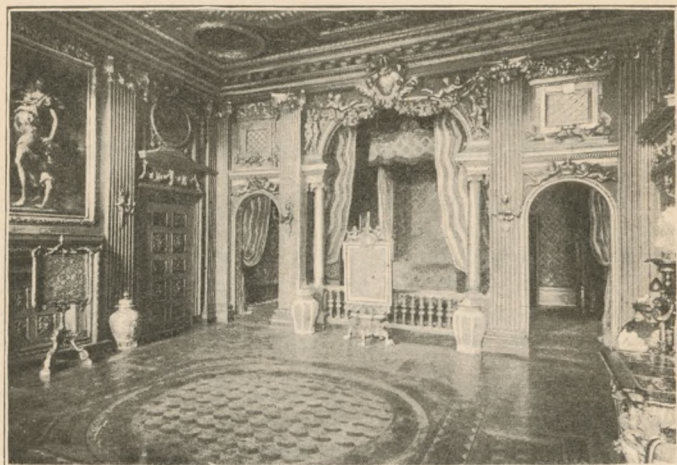
Den norra leden går till en början genom sundet vid Nockebybro, som skiljer Kersön från fastlandet. Midt framför bron synes *Drottningholms* slott utbreda sin hvita fasad på Loföns strand.

Drottningholm är jämte Gripsholm det mest betydande och mest minnesrika af de kungliga sommarslotten i stockholmstrakten. Drottningholm byggdes af Hedvig Eleonora på samma plats, där Johan den tredje låtit uppföra ett »stenhus» för sin drottning. Ritningarna till slottets yttre och inre likasom till den i fransk 1600-talsstil hållna parken uppgjordes af de båda Nikodemus Tessin, fadern och sonen. Åtskilliga förändringar äro sedan under tidernas lopp gjorda, likväl mera inomhus än i slottets yttre.

I dess inre utgöra flera rum präktiga illustrationer till 1600-talets smak och karaktär. Detta gäller först och främst det pompösa trapphuset, de båda gallerierna med deras karaktärsfulla allegoriska plafondmålningar och deras batalj-scener, framställande Karl den tiondes och Karl den elftes segrar. Det gäller ock »drottningens alkov», Hedvig Eleonoras sängkammare, som har sin ursprungliga prunkande dekorerings i behåll. Andra rum äro inredda af Lovisa Ulrika i rococostil, andra åter af Karl Johan i stel empirestil med målningar, framställande hans bataljer i Tyskland. I rikssalen ses stora i väggfalten infattade porträtt af Oskar den förste och hans samtida regenter i Europas alla stater.

Parken är delvis bibehållen i sin förra franska karaktär med klippta trädväggar och långa perspektiv, med terrasser, bronsstatyer och olympiska gudar af marmor. Neptunus-

fontänen på parkens midtplan är krigsbyte från Fredriksborg i Danmark, flera af statyerna äro tagna i Prag i Wallensteins palats och bära hans vapen.

Drottningholm: Drottningens alkov.

Till höger bakom slottet ligger teaterbyggnaden. I parken fins en theatre de verdure, hvars kulisser af löfverk glesnat under hundra års förlopp. Där ligger ock Kina, ett litet leksaksslott i kinesisk stil, uppfördt som namnsdagspresent från Adolf Fredrik till Lovisa Ulrika och innehållande en del kuriosas och prydnadssaker från Kina.

Segelleden genom Nockeby bro norrut går förbi Svartsjö, Görväln, Almare-Stäket, Rosersberg, Steninge, Sigtuna.

Vid Almare-Stäket var ett fäste, som brändes af esterna 1187. Där stod senare ärkebiskop Gustaf Trolles borg, som belägrades och förstördes af Sten Sture den yngre. *Rosersberg* och *Steninge* omtalas redan under medeltiden. Det förra är kungligt lustslott, beboddes ofta af Karl den trettonde och Karl Johan och förvarar många minnen från denna tid. Steninge var länge i familjen Fersens händer. I den lilla staden *Sigtuna* trampar besökaren fornhistorisk mark. Innan Stockholm anlades var Sigtuna den förnämsta stad i Sverige.

Dess blomstringstid inföll på 1100-talet. Med sina grå kyrkoruiner inbäddade i trädgårdars grönska ter sig den lilla staden både inbjudande och målerisk.

Ännu ett stycke längre norrut ligger slottet *Sko* eller *Skokloster* — ett af de allra mest intressanta och betydande byggnadsminnen i stockholmstrakten.

Med sin byggnadsmassa, sina fyra torn, kanonerna utanför på terrassen, kyrkan ett par stenkast från slottet, ligger det stolt och imponerande på den gröna stranden. Skokloster anlades af Knut Långe år 1220, den ännu kvarstående klosterkyrkan invigdes år 1300. Sko slott grundlades af fältherren Karl Gustaf Wrangel 1654, öfvergick vid byggherrens död till hans måg Nils Brahe och har allt sedan dess varit fideikommiss inom Brahesläkten.

Slottet bildar en fyrkant, omslutande borggården. Slottsrummen äro rikt och brokigt dekorerade, de ha stora praktspisar, skulpterade tak af gips, dyrbara gobeliner — särskildt

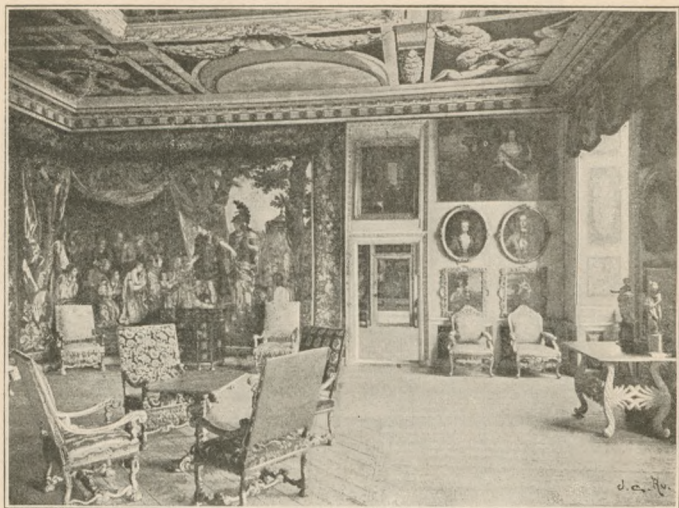

Skokloster.

märkes »Alexanderssviten», en gåfva af Ludvig den fjortonde. Många porträtt af historiskt intresse finnas, likaledes en förvånande mängd af »pretiosa och kuriosa af silfver, agat, bernsten, safir, ametist, perlemor, bergkristall, venezianskt glas etc.»

Bland slottets skatter äro ock att märka biblioteket, som omfattar vid pass 25,000 volymer, och rustkammaren, den största och dyrbaraste vapensamling, som fins i privat ägo i Sverige.

Sko kyrka har nyligen blifvit restaurerad och grundmu-

Sko: Förmaket.

rarna till klosterbyggnaden åter uppgrädda. På kyrkans väggar hänga vapensköldar och stamtaflor; altarprydnad och predikstol i brokig träskulptur äro krigsbyte från Danzig. I Wrangelska grafkoret ses ett ståtligt monument öfver Herman Wrangel, en reliefbild af Karl Gustaf Wrangel till häst m. m.

Sko utgör i sin helhet det mest typiska och bäst bibehållna prof på ett svenskt magnatslott från landets stormakts-tid. Dess konstskatter öfverraska genom sin mängd och sin dyrbarhet, dess rustkammare likaså.

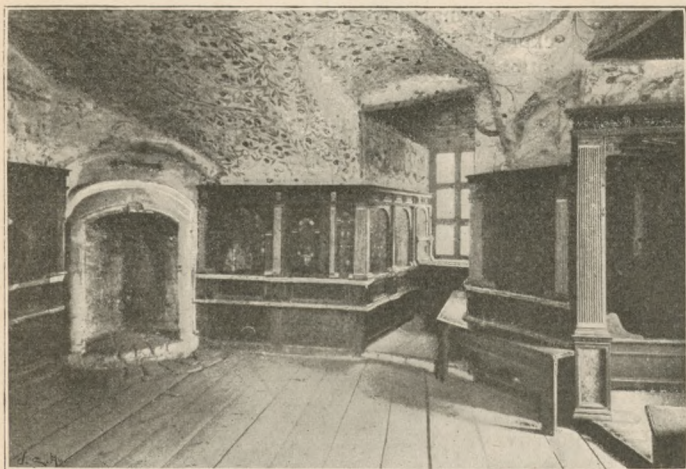
Från Sko fortsätter farleden norrut till Flottsund, där Fyrisån utfaller i Mälaren. Vid Fyris ligger Upsala, den gamla universitetsstaden.

Stora farleden från Stockholm vesterut går söder om Drottningholmsviken, vidare förbi Kungshatt med dess gamla märke, som skall föreställa en hatt uppsatt på en stång till minne af sagan om norske konung Olof Haraldsons räddning, då han störtade sig med sin häst från klippan ner i sjön och lämnade endast hatten som byte åt de förföljande fienderna. Man passerar vidare Ekerö kyrka, godsen Sturehof,

Gripsholms slott.

Kaggeholm, Bockholmssätra. Man har då glidit igenom Bockholmssundet och kommit ut på Stora Björkfjärden, förbi *Björkön* med dess fornlämningar och dess monument öfver Ansgarius, som där i staden Birka predikat kristendomen. Farleden går genom sundet vid Stallarholmen mellan fastlandet och den på fornminnen rika Selaön till *Strängnäs*, den gamla biskopsstaden med sin domkyrka och sina Vasaminnen. Nära därintill ligger *Tynnelsö*, hvars fästningslika medeltidsslott — byggt af biskop Konrad Rogge på 1490-

Gripsholm: Hertig Karls kammare.

talet och starkt befästadt — står kvar, ehuru obeboeligt, och beherskar nejden däromkring.

Vi ha nu farit förbi Gripsholmsvikens utlopp och få vända om dit. Förbi Mälsåker, Vasagodset Räfsnäs — af hvars gamla byggnad ingenting finnes kvar — och Näsby går båten till staden *Mariefred*. Där invid ligger slottet *Gripsholm*, det på minnen rikaste af alla slotten i sockholms-trakten. Man kan ock färdas dit på järnväg öfver Södertelge — resan tager två timmar.

Gripsholm byggdes af Bo Jonson Grip i slutet af 1300-talet, brändes under Engelbrekts befrielsekrig, uppbyggdes åter

— åtminstone till en del — af Sten Sture den äldre, som skänkte godset till det kartusianerkloster, han här instiftat, och blef begravnen i klostrets kyrka, som ännu kvarstår som en ruin på en backslutning norr om Gripsholms slott. Detta uppbyggdes från grunden af Gustaf Vasa och fullbordades af Karl den nionde. Gripsholm användes ofta under vasakonungarnas tid till statsfängelse — Johan den tredje satt fången där i fyra år, Erik den fjortonde m. fl. höllos där inspärrade.

Tillbyggnader till slottet gjordes sedermera af Hedvig Eleonora och Gustaf den tredje. Gustaf den fjärde Adolf hölls efter den 13 mars 1809 en tid fången på Gripsholm och undertecknade där sin tronafsägle. Under åren 1892 till 96 har slottet undergått en delvis ganska grundlig restauration.

Gripsholm ligger romantiskt på sin lilla ö, skild från fastlandet genom vallgravnen, öfver hvilken en pålbro med vindbrygga leder. Slottet har fasta murar med skottgluggar och fyra ansevärliga runda torn.

Dess inre är omväxlande. I vasavåningen är ett af rummen — »Hertig Karls kammare» — oförändradt bibehållet sådant det inreddes i slutet af 1500-talet med träbonad, hvalfmålningar m. m. De öfriga rummen äro — där så kunnat ske med bibehållande och upphjälpande af den ursprungliga dekorationen af murarna — nyligen inredda i 1500-talsstil. I rikssalen — slottets största gemak — ses en serie i slutet af 1600-talet målade porträtt af Europas regenter på Gustaf Vasas tid. Den af Gustaf den tredje inredda våningen omfattar »hvita salen» med stora oljefärgsporträtt af kung Gustaf och hans samtida regenter, flera vackra salonger och kabinett från den svenska rococons glansdagar, slutligen den gustavianska teatern med dess smakfulla, halfrunda, hvälfda salong i hvitt och guld och dess scen, där en dekoration från kung Gustafs dagar står kvar som hade där spelats i går.

Det tornrum, som gått under namnet Erik den fjortondes fängelse, har af den historiska forskningen blifvit beröfvadt denna ära.

Gripsholm står nu som ett historiskt museum och som ett af Sveriges främsta historiska byggnadsminnen. Där finns den största tafvelsamling i Sverige näst den i nationalmuseum. Den omfattar omkring 1,750 nummer, mestadels porträtt. På borggården stå två väldiga och vackert arbetade kanoner, tagna i Ryssland år 1581.

Slottets omgifningar äro vackra och omvexlande. Hjorthagen vester om viken erbjuder ekbackar och täcka utsikter, lifvade af de halftama dofhjortarna.

Söderut från Mälaren går segelleden genom kanalen vid *Södertelje* ut till Östersjön. Vägen är vacker, i synnerhet är den trånga passagen mellan kanalbankarna förtjusande.

Södertelje har en besökt badanstalt med vackra promenader och är lifligt nog sommartiden. I skärgården utanför ligger det gamla sturegodset *Hörningsholm* och längre ut *Tullgarn*, nu kungligt lustslott och sommarresidens för kronprinsen.

I Stockholms skärgård.

Återstår oss nu en utfärd åt saltsjöhållet.

Vägen går genom den arkipelag af små och större holmar, som bildar Stockholms skärgård. Det är en ständig omvexling, än leende löfskogsnatur, än karg barrskog och gråa klippor. Öfver allt äro villor kringströdda på stränder och holmar. Större sommarkolonier, fabriker och verkstäder ses här och hvar. Och lifligt af ångare, af seglare, roddare.

Man passerar mellan södra landet och Djurgården, förbi Fjäderholmarna med dess friskt belägna vårdshus, förbi *Li-*

Vaxholm.

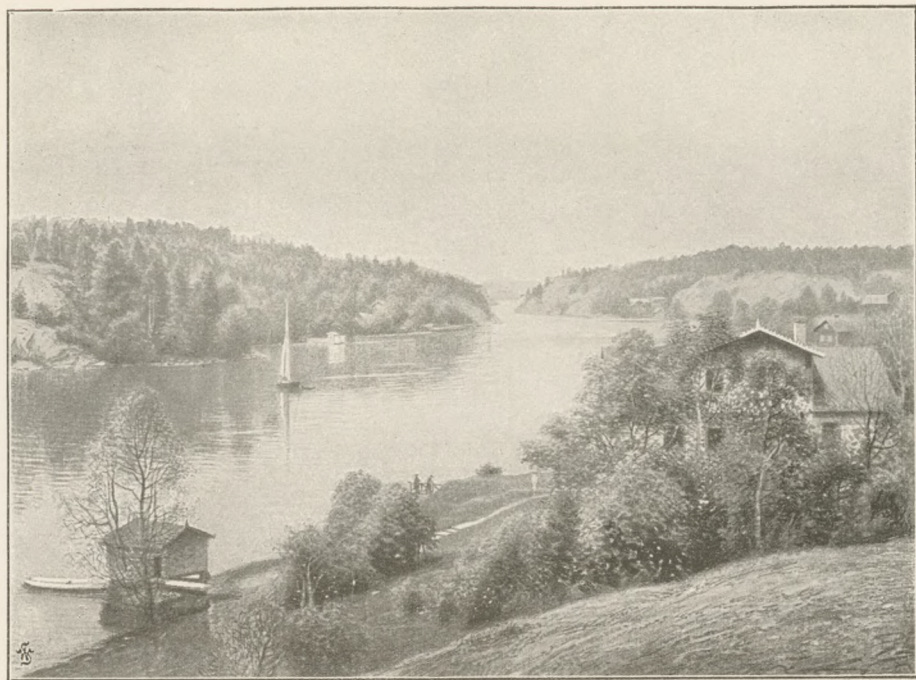
dingön i norr och *Värmdön* i söder och förbi slottet *Bogesund*, som ligger högt på norra stranden. Snart ser man framför sig *Vaxholm*, den lilla staden med de många sommarvillorna och fästningen med dess gråstensmurar. Man passerar fram mellan den och staden, ser de öfriga fästningsverken, redutten på Rindö, det gamla tornet Fredriksborg — numera endast en ruin — och den moderna fästningen Oskar Fredriksborg med sina pansarbatterier. Fortsätta vi denna väg vidare utåt hafsbandet, komma vi förbi de stora godsens Margretelund och Östanå till badorten Furusund och vidare till Grisslehamn och utåt Ålands haf.

Men om vi vika in i *Skurusundet*, som borrar sig söderut mellan Siklaön och Värmdön, så passera vi en af de vackraste farleder i stockholmstrakten. Denna väg går förbi *Dufnäs*, genom det trånga *Baggensstäket* — den mest idylliska tafla man gärna kan se — öfver *Baggensfjärden*, förbi porslinsfabriken *Gustafsberg*, förbi *Saltsjöbaden*, Stockholms nyaste, mest storartade och mest moderna utfartsställe . . .

Dit kan man ock resa på järnväg från den lilla bangården i Stadsgården, dit ångfärjor på några minuter förflytta en från Kungsträdgården. Järnvägen går genom tunnlar och öfver viadukter, förbi *Sickla djurgård*, en om söndagarna sommartiden mycket besökt förlustelseplats, och förbi *Nacka nya kyrka*, belägen helt nära till *Nackanäs* — ett mycket vackert beläget utvårdshus, dit man ock kan resa sjöledes från Barnängsbryggan.

Saltsjöbaden invigdes sommaren 1893. Anläggningarna äro storartade. Hotellet tål jämförelsen med de förnämsta i staden — det är slottslikt till det yttre med sin ansehlige fasad, sina torn och höga gaflar, sin breda terrass framför fasaden och sina trappor därifrån ner till sjön. Dess inre utmärkes af solid och bekväm elegans. På en klippö utanför ligger, dominerande neiden, den äfvenledes storartade restauranthbyggnaden med verandor och torn. Åt motsatt håll i viken äro badhusen utplanterade i saltvattnet, och stranden åt detta håll har redan en mängd villor, större och smärre, att uppvisa och får nog ännu flera med tiden. Där finns ock Saltsjöbadens sanatorium, där Kneippkuren och andra moderna kurer tillämpas.

Söder om Saltsjöbaden ligger godset *Tyresö* — Tyresö slott byggdes i början af 1600-talet af Gabriel Oxenstjerna.

Skurusundet.

Saltsjöbaden :
Restaurantholmen.

Där ligger ock badorten *Dalarö* med sina många villor utefter stranden och uppåt skogen. På en af holmarna där utanför reser sig måleriskt *Dalarö skans* — från 1600-talet — med sitt runda fästningstorn. Här förbi går södra farleden ut till hafs förbi *Utö* och *Elfsnabben*.

Från *Baggensfjärden* går en annan väg ut till hafsbandet, rätt österut genom trånga sund mellan vackra stränder, genom ett stycke verklig inlandsnatur, flyttad hit till skärgården. Vägen går mellan *Värmdön* till *venster* och *Ingarön* och *Fågelbrolanden* till höger, genom *Strömma kanal* förbi *Kolström*, förbi *Djurö kapell* och fiskläget *Stafsnäs*. Man kommer så ut på den stora *Kanholmsfjärden*, skådeplatsen för *Svenska segelsällskapets kappseglingar* — och sträcker rätt ut till hafs, till *Sandhamn*, tullstation och numera ett mycket besökt sommarställe med villor, promenader, restauranter, utsiktstorn och de bästa till-

Saltsjöbaden : Hotellet.

fällen till hafsbad, seglats och sjöfågeljakt. Jämfördt med öfriga platser i Mälardrottningens närhet, är Sandhamn ej synnerligen vackert. Ön består af sand, klippor, ljung och litet gles barrskog. Men det är en mera genuin skärgårdsnatur här ute än omkring någon af de öfriga badorterna i Stockholms närhet.

Innehåll.

	Sid.		Sid.
Stockholm	3	Från Gustaf Adolfs torg till Klara-	
Stockholms slott	7	trakten	58
Staden mellan broarna	11	Kungsholmen	61
Riddarholmen	22	Till Vasastaden och Johannes .	63
Rundt Södermalm	27	Östermalm	70
Helgeandsholmen	35	Rundt Djurgården	78
Från Norrbro till Kungsträdgården	37	Till Haga, Ulriksdal, Djurs-	
Blasieholmen	47	holm	86
Skepps- och Kastellholmarna . .	54	Drottningholm, Sko, Gripsholm	91
Från Gustaf Adolfs torg till Hö-		I Stockholms skärgård	97
torget	56		

På *Fahlcrantz & Cos* förlag har utkommit och kan erhållas genom hvarje välordnad bokhandel i Sverige och grannländerna:

MÄLARDROTTNINGEN

af GEORG NORDENSVAN.

Praktupplaga

i stort kvartformat.

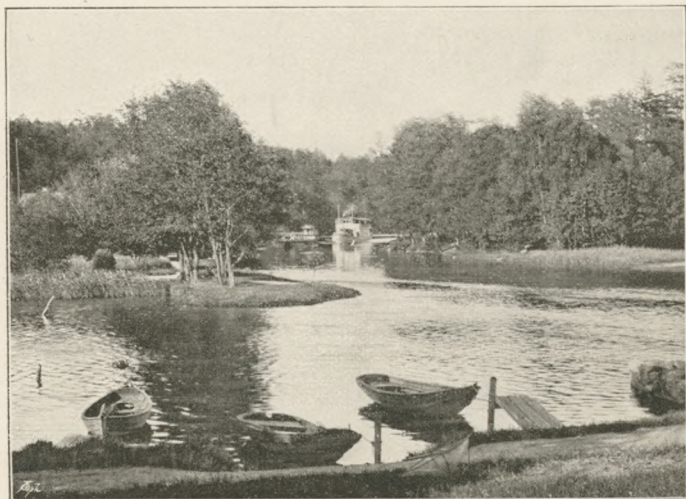
Med mer än 350 originalillustrationer.

(Tjugutre medverkande svenska konstnärer.)

Pris: häft. 12 kr., inb. i praktband med guldsnitt 16.50.

Nackanäs.

Baggensstäket.